Valiokunnan lausunto MmVL 17/2018 vp– HE 123/2018 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019 (HE 123/2018 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarain-valiokunnalle. Määräaika: 22.10.2018.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Jyri Inha, valtiovarainministeriö
- maatalousneuvos Esa Hiiva, maa- ja metsätalousministeriö
- metsäneuvos Marja Hilska-Aaltonen, maa- ja metsätalousministeriö
- talousjohtaja Jukka Nummikoski, maa- ja metsätalousministeriö
- tutkimusprofessori Antti Asikainen, Luonnonvarakeskus
- erätalouspäällikkö Juha Ahonen, Metsähallitus
- kehitysjohtaja Tapio Pouta, Metsähallitus
- apulaisjohtaja Samuli Sillman, Metsähallitus
- johtaja Ari Eini, Suomen metsäkeskus
- ryhmäpäällikkö Mika Marttunen, Suomen ympäristökeskus
- kehittämispäällikkö Timo Makkonen, Koneyrittäjien liitto ry
- metsäjohtaja Juha Hakkarainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- tutkimuspäällikkö Juha Lappalainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- metsäasioiden päällikkö Matti Mäkelä, Metsäteollisuus ry
- toiminnanjohtaja Jonas Laxåback, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- tutkimusprofessori Jyrki Niemi, Luonnonvarakeskus
- Paliskuntain yhdistys
- ProAgria Keskusten Liitto ry
- Suomen 4H-liitto
- Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry
- Suomen Vesilaitosyhdistys ry
- Maanmittauslaitos

Valmis
5.1

Valiokunnan lausunto MmVL 17/2018 vp

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- Elintarviketeollisuusliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Maatalous

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että maa- ja puutarhatalouden tuotos perushintaan oli kansantalouden tilinpidossa 4,4 miljardia euroa vuonna 2015. Muut tuotantopalkkiot mukaan lukien tuotos oli 6 miljardia euroa. Vuonna 2016 vähintään yhden peltohehtaarin suuruisia, tukea hakeneita maatiloja oli 51 600 kappaletta. Elintarviketeollisuuden työllisiä oli vuonna 2015 kansantalouden tilinpidon mukaan lähes 34 000. Kokonaisuutena kotimaisen ruokaketjun työllistävä vaikutus on merkittävä, yli 300 000 henkilöä.

Valiokunta toteaa, että maatilat ovat elintärkeä osa Suomen ruokaturvaa ja huoltovarmuutta. Taloudellisten mahdollisuuksien lisäksi maataloudessa on kyse myös maamme huoltovarmuudesta. Ilmastonmuutos, talouskriisit ja aseelliset konfliktit voivat hyvinkin nopeasti vähentää merkittävästi ruokatuotantoa maailmanlaajuisesti. Emme voi tuudittautua sen varaan, että saamme hankittua halpoja elintarvikkeita ja energiaa ulkomailta kaikissa tilanteissa. Huoltovarmuuden turvaamiseksi tarvitsemme toimivaa maataloutta, hajautettua energiantuotantoa ja elinvoimaista maaseutua tänään enemmän kuin pitkään aikaan aikaisemmin.

Vuoden 2019 talousarvioesityksen maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan selvitysosassa todetaan, että hallinnonala turvaa kotimaisen ruoan tuotannon ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävän käytön sekä luo edellytyksiä niihin perustuville elinkeinoille ja hyvinvoinnille. Biotalous ja puhtaat ratkaisut on yksi hallituksen strategisista painopisteistä.

Saamansa selvityksen pohjalta valiokunta tarkastelee jäljempänä maataloussektoria huomioiden muun ohella hallinnonalan vuoden 2019 määrärahoissa tapahtuvat muutokset, viime vuosien maatalouden tulo- ja kannattavuuskehitys sekä tuotanto- ja markkinatilanne.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että vuonna 2019 viljelijätukia maksetaan yhteensä 1 724 miljoonaa euroa, mikä on lähes saman verran kuin vuonna 2018. Yhteisen maatalouspolitiikan mukaista tukea maksetaan yhteensä 1 405 miljoonaa euroa. Tämä tuki koostuu peltokasvien ja kotieläinten ns. CAP-tulotuesta (525 miljoonaa euroa), ympäristö-, luomu- ja eläinten hyvinvointikorvauksista (359 miljoonaa euroa) ja epäsuotuisten maatalousalueiden luonnonhaitta-korvauksesta (521 miljoonaa euroa). EU-tukien lisäksi maatiloille arvioidaan maksettavan vuonna 2019 kansallista tukea yhteensä 319 milj. euroa. Kansallinen tuki koostuu pohjoisesta tuesta (293 milj. euroa), Etelä-Suomen kansallisesta tuesta (20 miljoonaa euroa) ja eräistä muista kansallisista tukimuodoista (6 miljoonaa euroa). Viljelijätukien osuus maatalouden kokonaistuotosta on ollut viime vuosina 33–34 prosenttia. Vuonna 2018 viljelijätukien kokonaismäärän, 1,7 miljardia euroa, ennustetaan vastaavan lähes 34 prosenttia maatalouden kokonaistuotosta. Valiokunta painottaakin sitä, että viljelijä- ja investointituilla on edelleen keskeinen merkitys maatalouden tulotason ja tuotantovolyymien ylläpitäjänä.

Valiokunnan lausunto MmVL 17/2018 vp

Valiokunta toteaa, että vaikka maatalouden yrityskoko ja liikevaihto ovat kasvaneet 2000-luvun alusta ripeästi, maatalous- ja puutarhayritysten taloudelliset tulokset ovat jääneet heikoiksi. Yritysten kannattavuus on heikentynyt koko 2000-luvun ajan. Vuotuiset vaihtelut ovat kasvaneet, mutta trendi on ollut aleneva. Yrittäjätulo tilaa kohti on laskenut eikä pääomalle ole saatu tuottoa. Luonnonvarakeskuksen kokonaislaskennan mukaan vuonna 2017 maatalouden yrittäjätuloa kertyi 329 miljoonaa euroa, mutta vuonna 2018 sen arvioidaan jäävän vain 162 miljoonaan euroon, mikä on 50 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2017, ja noin 65 prosenttia vähemmän kuin vuosien 2013–2017 keskiarvo. Vielä 2010-luvun alkupuolella yrittäjätuloa jäi maatalouteen yli 800 miljoonaa euroa. Mikäli huomioidaan inflaation vaikutus, vastaa yrittäjätulo nykyään vain noin kolmannesta sen 2000-luvun alun tasosta. Kannattavuutta parantavien välittömien toimien lisäksi tarvitaan toimia, joilla pysyvästi parannetaan maatalouden kannattavuutta ja luodaan uskoa tulevaisuuteen.

Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on myös todettu, että vuoden 2018 yrittäjätulon ennustetaan kattavan yrittäjäperheen omasta työstä ja pääomasta aiheutuvista noin 1,6 miljardin euron kustannuksista noin 10 prosenttia eli kannattavuuskerroin olisi 0,10 kannattavuuskertoimen ollessa 2000-luvun alkupuolella 0,4:n tasolla. Mikäli vuoden 2018 noin 162 miljoonan euron yrittäjätulosta vähennetään täysimääräisenä 1,1 miljardin euron tuntipalkkavaatimus, jää omalle pääomalle negatiivinen korvaus ja oman pääoman tuottoprosentti painuu negatiiviseksi, -7,5 prosentin tasolle. Se on ollut viime vuosina jatkuvasti negatiivinen, eli pelkästään tuotannon pitäminen ennallaan vaatii jatkuvasti ulkopuolista rahoitusta.

Valiokunta tuo esiin myös sen, että velkojen lisäys ja liikevaihdon hidas kasvu ovat kääntäneet maatalouden velkaantuneisuuden viime vuosina selvään nousuun. Velkojen suhde liikevaihtoon eli suhteellinen velkaantuneisuus on kasvanut 78 prosentista vuonna 2012 lähes 94 prosenttiin vuonna 2018. Velat ovat kasvaneet erityisesti investoineille tiloille. Suuri velkamäärä on lisännyt rahoitusriskiä, jota matalat lainakorot ovat toisaalta helpottaneet. Vaikka velkaantuneisuus on lisääntymässä, vaikeasti velkaantuneita maatiloja on Suomessa kuitenkin suhteellisen vähän.

Erot velkaisuudessa tuotantosuuntien ja tilojen välillä ovat suuria. Vuoden 2016 toteutuneiden tulosten mukaan suhteellinen velkaantuneisuus ylittää 100 prosentin rajan lammas- ja vuohitiloilla (180 prosenttia), viljatiloilla (112 prosenttia), lypsykarjatiloilla (104 prosenttia) ja muut kasvinviljelytilat –ryhmässä (101 prosenttia). Suhteellinen velkaantuneisuus on alhaisin avomaan tiloilla (48 prosenttia) ja sikatiloilla (56 prosenttia).

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että pääomavaltaisuudesta ja pääoman hitaasta kiertonopeudesta johtuen maataloustoiminnan jatkaminen edellyttää suhteellisen korkeaa omavaraisuusastetta (oman pääoman osuus yrityksen koko varallisuudesta). EU:n maatalouden omavaraisuusaste on ollut viime vuosina keskimäärin 84 prosenttia kun Suomessa omavaraisuusaste on edelleen keskimäärin 72 prosenttia. Suomessa velkojen määrä on 2000-luvulla kasvanut pääomaa nopeammin, joten investointien rahoitus on nojannut myös vieraaseen pääomaan.

Valiokunta toteaa, että maatalouden suurin yksittäinen ongelma on edellä todettu tuotannon heikko kannattavuus, jonka taustalla on maatalouden tuottajahintojen jyrkkä aleneminen vuosien 2013 ja 2014 aikana ja säilyminen matalina jo usean vuoden ajan. Tuotantokustannukset ovat samaan aikaan pysyneet korkeina, ja viime kuukausina erityisesti lannoitteiden ja energian hinnat

ovat nousseet. Kasvukausien 2017-2018 heikot sääolosuhteet ovat edelleen heikentämässä kannattavuutta ja tilojen maksuvalmiutta. Vaikutukset heijastuvat tilojen talouteen vielä useamman vuoden ajan. Maatalouden kannattavuutta ei voida pitkäjänteisesti korjata tukitoimenpitein, mutta niillä voidaan helpottaa akuuttia kannattavuus- ja maksuvalmiusongelmaa. Pysyvämpi ratkaisu voidaan löytää vain maatalouden tuottavuuden kehittymisen, markkinahintojen nousun ja kohtuullisen kustannuskehityksen kautta.

Valiokunta pitää välttämättömänä toimenpiteitä satovahinkojen vaikutusten lieventämiseksi. Valiokunta toteaa, että tarjolla olevat satovahinkovakuutukset eivät ole kehittyneet odotuksia vastaaviksi, koska ne korvaavat puutteellisesti huonoista sääolosuhteista aiheutuvia satovahinkoja. Lisäksi satovahinkovakuutusten vakuutusmaksujen hintatasot ovat muodostuneet korkeiksi vakuutusten tarjonnassa vallitsevan heikon kilpailutilanteen vuoksi. Koska nykyjärjestelmä on osoittautunut toimimattomaksi, valiokunta edellyttää satovakuutuksiin perustuvan korvausjärjestelmän korvaamista uudella toimivalla järjestelmällä.

Hallitus on vuoden 2019 talousarvioesitystä koskevassa neuvottelussaan päättänyt kansallisista toimista, joilla maatalouden vaikeaa kannattavuustilannetta voidaan helpottaa. Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on todettu, että maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan toimenpiteet sisällytetään vuoden 2018 toiseen lisätalousarvioon sekä vuoden 2019 talousarvioon tai sen täydennykseen. Tässä vaiheessa ei ole tietoa EU-tason toimenpiteistä, mutta momentin 30.20.41 (EU-tulotuki ja EU-markkinatuki) päätösosa mahdollistaa tuen maksamisen. Suomen tulee saada tarvittavia joustoja EU-sääntöihin viljelijöiden tilanteen helpottamiseksi ja maksujen nopeuttamiseksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kansallisiin tulotukityyppisiin toimenpiteisiin ehdotetaan käytettäväksi yhteensä 30 miljoonaa euroa vuosina 2018-2019. Lisäksi talousarvioesitykseen sisältyy yhteensä 37,5 miljoonan euron lisäys luonnonhaittakorvauksiin (mom. 30.20.44), joka ottaen huomioon momentin muut määrärahamuutokset, mahdollistaa vuonna 2019 hieman vuotta 2018 korkeamman tuen maksamisen.

Valiokunta pitää myös tarpeellisena, että maatilojen pankkilainojen saamista helpotetaan Maatilatalouden kehittämisrahastosta (Makera) myönnettävillä valtiontakauksilla. Takausten käyttöönotto ei edellytä lisärahoitusta, mutta se kaventaa Makeran varojen käyttömahdollisuuksia esimerkiksi investointien rahoittamiseen. Takaukset edellyttävät kansallista lainsäädäntöä. Tarkoituksena on, että järjestelmää koskeva hallituksen esitys annetaan eduskunnalle viimeistään tammikuun 2019 puoliväliin mennessä.

Valiokunta kiinnittää myös huomiota siihen, että maatalouden rakennetukiin talousarviossa budjetoitujen määrärahojen ja Makeran varojen arvioidaan riittävän vuoden 2019 tarpeeseen. Vuoden 2019 talousarvioon ei sisälly määrärahan siirtoa Makeraan ja vuoden 2019 jälkeen rahaston taloudellinen tilanne heikkenee nopeasti. Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että Makeran pääomittamista jatketaan. On tärkeää, että investointitukien piiriin pääsee joustavasti myös maaseudun pienempiä hankkeita samoin kuin uusiutuvan energian tuotantoon liittyviä hankkeita.

Valiokunta toteaa, että maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan toimenpiteiden lisäksi viljelijöiden tilannetta helpotetaan myös muiden hallinnonalojen toimenpitein. Valiokunta pitää li-

säksi myönteisenä, että akuutin kannattavuustilanteen hoitamisen ohella talousarvioesitykseen sisältyy toimenpiteitä, joilla maatalouden kannattavuutta pyritään parantamaan pitkällä aikavälillä. Talousarvioesitykseen liittyen eduskunnalle on annettu HE 121/2018 vp (ns. elintarvikemarkkinalaki). Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että alkutuotannon asemaa elintarvikeketjussa parannetaan toimilla, jotka edistävät alkutuotannon asemaa. On myös erittäin tarpeellista, että elintarvikevientiin panostetaan jatkamalla elintarvikevientikoulutusohjelmaa. Viennin kasvattamisessa tarvitaan yritysten ja viranomaisten yhteistyötä sekä panostamista mm. vientitutkimukseen ja vientiosaajien koulutukseen, jonka tavoitteena on pitkäjänteinen toiminta ja pysyvä henkilöstö.

Valiokunta toteaa, että puhdas ruoka ja puhdas vesi ovat erityisasemassa suhteessa muihin hyödykkeisiin. Kuluttajat arvostavat puhdasta ruokaa, kuten lähiruokaa ja luomuviljeltyä ruokaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että luomu- ja lähiruoan osuuden kasvattaminen nykyisestä tasosta otetaan Suomen maatalouspolitiikan strategiseksi tavoitteeksi ottaen huomioon valtioneuvoston periaatepäätökset luomualan kehittämisohjelmaksi, lähiruokaohjelmaksi ja julkisten elintarvike- ja ruokapalveluhankintojen arviointiperusteiksi. Jotta kuluttajat voivat ostopäätöksillään vaikuttaa kotimaiseen ruuan tuotantoon, on heidän saatava nykyistä paremmin tietoa siitä, miten ja missä ruoka on tuotettu ja mistä elintarvikkeiden hinta koostuu. Läpinäkyvyyttä tarvitaan alkutuotannon, teollisuuden ja kaupan osuuden ilmoittamiseen. Sen vuoksi tuotteiden alkuperää koskevia merkintöjä tulee parantaa.

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta pitää välttämättömänä alentaa maataloustuotannon kustannuksia. Maatalouteen liittyviä viranomaismääräyksiä, mm. eläintenpitosäännöksiä, annettaessa on otettava huomioon myös niiden vaikutukset investointikustannuksiin samoin kuin maatalouden yleiseen kustannustasoon tai kustannukset on kompensoitava. Kustannuksia ei saa valtion toimin lisätä (esim. liian korkeat lihantarkastusmaksut). Lisäksi byrokratiaa on karsittava myös kustannussäästösyistä.

Valiokunta painottaa sitä, että toimet nuorten viljelijöiden maatalouteen ja maatalouskoulutukseen ovat välttämättömiä. Lisäksi tarvitaan toimia, jotka helpottavat tilanpidon jatkamista. Rakennekehitystarve samoin kuin uusien yrittäjien tarve on suuri. Maatilojen lukumäärän väheneminen ei saa kiihtyä lähivuosina siten, että kotimaisiin raaka-aineisiin perustuva elintarvikkeiden tuotanto vähenee tavoitellun säilymisen sijaan, jolloin myös maamme huoltovarmuus vaarantuu.

On kiinnitettävä erityistä huomiota näkökohtiin, jotka turvaavat viljelijöiden jaksamisen. Välitä viljelijästä- projektille ehdotettu jatkorahoitus vuosille 2019 – 2020 on erittäin tarpeellinen, mutta viljelijät tarvitsevat myös muita toimenpiteitä, jotka auttavat nykyisen vaikean taloudellisen tilanteen yli. Lomituksen järjestäminen on niin yrittäjien jaksamisen kuin eläinten hyvinvoinnin kannalta keskeistä. Lomituksen järjestämisen osalta valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että lomittajien työsuhteet ovat laajasti muuttuneet osa-aikaisiksi. Tavoitteena tulee kuitenkin olla kokoaikaiset työsuhteet, mikä lisää kiinnostusta hakeutua lomitustehtäviin ja edistää lomitusten asianmukaista järjestämistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että kehyskaudella edistetään mahdollisimman tehokkaasti maataloudessa ja maaseudulla yleensäkin harjoitettua hajautettua energiantuotantoa mm. tukitoimenpitein sekä poistamalla mahdolliset lainsäädännölliset ja hallinnolliset esteet. Ruuan- ja energiantuotannon yhdistäminen parantaa maatilayritysten toimin-

nan kannattavuutta ja edistää samalla biotalouden tavoitteita samoin kuin energia- ja ravinneomavaraisuutta.

Valiokunta toteaa, että huono kiinteistörakenne yhdessä maatalouden rakennemuutoksen kanssa johtaa kasvua hakevien tilojen kannalta epäedulliseen kilpailutilanteeseen. Tilusjärjestelytoiminnan jatkuvuus riippuu uusien alueellisten tilusjärjestelyjen rahoituksesta. Ottaen huomioon myös ympäristönäkökohdat, valiokunta pitää tärkeänä uusien alueellisten tilusjärjestelyjen rahoittamista.

Metsätalous

Metsäsektori on ollut historiallisesti ja on edelleen yksi Suomen talouden keskeisistä tukipylväistä. Metsäteollisuus työllistää suoraan yli 40 000 ihmistä. Suomen vientituloista viidennes tulee metsäteollisuudesta. On arvioitu, että metsäklusteri kokonaisuudessaan työllistää noin 200 000 henkeä.

Valiokunta toteaa, että metsäpolitiikan tavoitteena tulee olla kotimaisen puun saatavuuden turvaaminen, huomioon ottaen monimuotoisuus sekä hiilinielut pitkällä aikavälillä. Riittävä puun tarjonta ja luottamus kotimaisen raaka-aineen saatavuuteen on ratkaiseva tekijä, kun tarkastellaan puunjalostuksen toimintaedellytyksiä ja laajentamismahdollisuuksia maassamme tulevaisuudessa. Biotalous ja puhtaat ratkaisut on yksi hallituksen strategisista painopisteistä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että lainsäädäntö ja muut ohjauskeinot tukevat biotalouden uusien ratkaisujen syntymistä sekä edistävät biomassojen kestävää käyttöä.

Kansallinen metsästrategia 2025:n tavoitteena on kotimaisen puun käytön lisääminen. Hallitusohjelmassa tavoitteeksi on asetettu lisätä vuotuista puun käyttöä 15 miljoonalla kuutiometrillä hallituskauden aikana. Metsäteollisuus on käynnistänyt useita investointiprojekteja, joiden rakentaminen on parhaillaan käynnissä ja joista osa on jo tuotantokäytössä. Niiden myötä vuotuisen puun tarpeen arvioidaan kasvavan kaikkiaan lähes 10 miljoonalla kuutiometrillä hallituskauden aikana. Puun tarve kasvaa edelleen, mikäli julkisuudessa esillä olleet metsä- ja energiateollisuuden aiesuunnitelmat realisoituvat investointipäätöksinä. Puun käytön kasvun myötä on panostettava puuntuotantoon, jotta kestävien hakkuiden tasoa voidaan tulevaisuudessa edelleen nostaa. Hakkuumääriä on arvioitava tieteelliseen tutkimukseen perustuen ottaen huomioon myös monimuotoisuus ja ilmastonmuutos.

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta pitää välttämättömänä metsälainsäädännön metsänhoidollisten tavoitteiden toteuttamista. Valiokunta painottaa myös sitä, että puuntuotanto on poikkeuksellisen pitkäjänteistä toimintaa, jossa metsien hoitoon ja perusparannukseen tehtyjen investointien tuoma hyöty realisoituu vasta vuosikymmenten päästä. Taimikoiden ja nuorten metsien nykytila tulee aikanaan väistämättä näkymään siinä, missä määrin ja minkälaisia metsävaroja voidaan tulevaisuudessa hyödyntää. Vaikuttavuuden saamiseksi nuoren metsän hoidon tukea tulee suunnata siten, että pääosa työstä suuntautuu taimikoiden hoitoon. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että metsänomistusrakennetta parannetaan tasolle, joka mahdollistaa ammattimaisen ja aktiivisen metsätalouden harjoittamisen. Tätä tavoitetta tulee myös valtion metsäomaisuuden myynnissä edistää. Toimiva tieverkosto on myös puuntuotannon perusedellytys. Maaseudun infrastruktuurista tulee huolehtia.

Valiokunnan lausunto MmVL 17/2018 vp

Talousarvioesityksessä metsätalouteen budjetoidut määrärahat laskevat n. 5.3 miljoonalla eurolla vuoden 2018 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Vähennystä aiheuttavat pääosin kärkihankerahoituksen loppuminen (4 miljoonaa euroa) ja Metsäkeskuksen valtioavun lasku (0,74 miljoonaa euroa).

Valiokunta toteaa, että momentille luonnonvara ja biotalouden edistäminen (30.40.22) ehdotetaan määrärahaa 5,95 miljoonaa euroa, missä vähennystä vuoden 2018 talousarvioon on 8,93 miljoonaa euroa. Vähennys aiheutuu Biotalous ja puhtaat ratkaisut –strategiseen tavoitteeseen sisältyvien kärkihankkeiden rahoituksen loppumisesta. Lisäyksenä momentille on 1,1 milj. euroa biotalouteen liittyvän innovoinnin edistämiseen, joka perustuu selvitysmies Reijo Karhisen esityksiin ja kuivuuspakettiin ml. luonnonvaraosaston koordinoima hanke lämpöaaltoihin ja kuivuuteen liittyvien riskien hallinnasta. Momentin määräraha käytetään lähes kokonaisuudessaan luonnonvaratalouden kokeilu- ja kehittämishankkeisiin.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kärkihankerahoituksen loppuessa ja tarkistetun Kansallisen metsästrategian valmistuessa uusien kehittämishankkeiden rahoitusmahdollisuudet jäävät niukoiksi (arviolta noin 0,5 miljoonaa euroa kattaen kaikki ministeriön toimialat). Rahoitustilanne on tiukka myös tutkimuksen - ja kehittämisen (30.01.22) osalta (1,3 miljoonaa euroa). Kärkihankkeiden päättyminen heikentää metsäntutkimuksen mahdollisuuksia vastata voimakkaasti kasvaneisiin tutkimustarpeisiin, jotka koskevat erityisesti metsänhoitomenetelmiä, metsätuhojen torjuntaa sekä kasvavan puunkäytön ja muuttuvien toimintaolosuhteiden aiheuttamia haasteita puunhankinnalle. Lisäksi metsätalouden kestävyys, ml. toiminnan hyväksyttävyys ja ympäristövaikutukset, edellyttävät tutkimuksen lisäresursointia.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kestävän metsätalouden rahoitukseen (Kemera) esitetään 56,23 miljoonaa euroa eli määrärahan suuruus säilyisi samana kuin kuluvana vuonna. Myöntämisvaltuutta esitetään 44 miljoonaa euroa eli 15 miljoonaa euroa vähemmän kuin kuluvana vuonna. Valtuuden määrän mitoituksessa on otettu huomioon se, että vuonna 2016 valtuutta lisättiin 30 miljoonaa euroa sillä ehdolla, että lisäys otetaan huomioon vähennyksenä valtuudessa tukijärjestelmän voimassaolojakson loppuvuosina.

Valiokunta toteaa, että ns. uusi Kemera-laki astui voimaan 1.7.2015. Vanhan lain (1904/1996) mukaisista rahoituspäätöksistä aiheutuvia menoja voidaan maksaa vuoden 2019 loppuun saakka. Valiokunta pitää tärkeänä, että lakien toimeenpanoon osoitetut määrärahat ja myöntämisvaltuus suunnataan alueellisissa metsäohjelmissa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi metsien hoidon ja puun saatavuuden kannalta vaikuttavimmalla tavalla. Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että vanhan lain nojalla hyväksyttyjä hankkeita on toteuttamatta n. 10 milj. euron edestä, mutta arviolta vain puolet tästä summasta tulee maksatukseen. Toteuttamatta on jäämässä etupäässä Pohjois-Suomessa metsänuudistamishankkeita ja Savossa pellonmetsityshankkeita.

Tämänhetkisen arvion mukaan Kemera-tukea on jäämässä vuonna 2018 käyttämättä noin 8 -10 miljoonaa euroa. Myöntämisvaltuutta on puolestaan jäämässä käyttämättä noin 30 miljoonan euron edestä. Syynä on ainakin osittain se, että tilojen yhteisinä toteutettavien suometsänhoito- ja metsätien perusparannushankkeiden kysyntä ei vastaa näiden toimenpiteiden alueellisissa metsäohjelmissa arvioitua tarvetta. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että avataan yhteishankkeiden suunnittelun pullonkauloja kiinnittäen huomiota mm. suunnittelukustannuksiin. Perusparannusten vä-

heneminen vaikuttaa pitkällä aikavälillä metsätieverkoston käyttökelpoisuuteen ja siten myös korjuukustannuksiin ja kantohintoihin sekä lopulta puun saatavuuteen. Edellä mainitut seikat on pidettävä mielessä seuraavan rahoituskauden kannustejärjestelmää suunniteltaessa.

Myöskin taimikon varhaishoitoa ja nuoren metsän hoitoa koskevia rahoitushakemuksia on toimitettu metsäkeskukseen noin 10 000 kappaletta vähemmän hyväksyttäväksi kuin viime vuonna, mikä vastaa noin 13 milj. euroa myöntämisvaltuutta. Taimikon varhaishoidon määrä on pudonnut noin 40 prosenttia edellisvuodesta. Valiokunta korostaa, että taimikon varhaishoidon väheneminen vaikuttaa pitkällä tähtäimellä metsien kasvukuntoon ja hakkuumahdollisuuksiin. On erittäin huolestuttavaa, jos metsänomistaja-asiakkaille ei ole tarjolla riittäviä ja monipuolisia metsänhoitopalveluita hakkuupinta-alojen kasvaessa. Tilanne edellyttää toimijoilta niin käytettävissä olevien varojen markkinointia kuin myös paneutumista työvoiman pitkäjänteiseen rekrytointiin.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmassa (METSO-ohjelma) maa- ja metsätalousministeriön rahoittamat toimenpiteet kohdistuvat talousmetsiin. Momentilla 30.40.45 on käytettävissä viisi miljoonaa euroa, mikä vastaa tämän vuoden tasoa. Määrärahasta käytetään ympäristötukeen noin 4 miljoonaa euroa ja luonnonhoitohankkeisiin noin miljoona euroa. Määräraha mahdollistaa toimenpiteet noin 2 800 hehtaarin alueella. Ohjelma on osoittanut käytännön toimivuutensa keskeisenä keinona metsien monimuotoisuuden suojelussa. Rahoituksessa tulee päästä lähemmäksi ohjelman tavoitteita.

Valtion retkeilyalueet ja vastaavat kohteet täydentävät ja monipuolistavat merkittävällä tavalla sitä retkeily- ja ulkoilutarjontaa mitä kansallispuistot ja vastaavat suojelukohteet tarjoavat. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että maa- ja metsätalousministeriön pääluokasta rahoitettavien retkeily- ja virkistyskohteiden korjausvelka on noin 6,7 miljoonaa euroa. Valiokunta kiirehtii korjausvelan poistamista.

Tiet

Valiokunta kiinnittääkin huomiota siihen, että toimivalla tieverkostolla ja rataverkostolla on keskeinen merkitys niin biotalouden kuin maaseudun kaikkien toimintojen kannalta. Se on myös puuntuotannon ja puunhankinnan perusedellytys. Tieverkoston heikentynyt taso, kuten teiden ja siltojen ylläpidon puutteet, aiheuttaa lisäkustannuksia ja siten mm. metsätilojen kannattavuuden laskua. Yksityisteiden kunto on myös tärkeä maaseutuelinkeinoille ja teiden varsilla asuville. Valiokunta pitää välttämättömänä, että teiden kunnostamisesta ja kunnossapidosta huolehditaan.

Tutkimuksen ja maaseudun neuvonnan rahoitus

Viranomais- ja asiantuntijatehtävät, jotka muodostavat runsaan neljänneksen Luonnonvarakeskuksen (Luken) toiminnasta rahoitetaan pääosin Luken perusrahoituksella. Tehtävien taustalla on sekä kotimainen että kansainvälinen, erityisesti EU:n, lainsäädäntö sekä Suomen tekemät kansainväliset sopimukset. Viranomais- ja asiantuntijatehtävien kokonaisuudessa tuotetaan yhteiskunnallista päätöksentekoa, elinkeinotoimintaa ja kansalaisia varten tietoa, tietovarantoja, tilastoja sekä asiantuntijapalveluita. Valiokunta toteaa, että ilmastonmuutos ja muut globaalit kehitystrendit korostavat luonnonvaratalouden tutkimuksen merkitystä. Samalla kasvaa tarve viran-

omais- ja asiantuntijatehtäville sen myötä, kun sektoreita koskevat kansainväliset sopimukset, ohjaus ja lainsäädäntö lisääntyvät.

Valtioneuvoston periaatepäätös valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistukseksi (5.9.2013) sisälsi myös rahoitusrakenteen uudistuksen. Luken perusrahoituksesta on tehty asteittain noin 19 miljoonan euron pysyvä siirto tutkimuksen uusiin rahoitusinstrumentteihin. Luke on onnistunut saamaan uusista instrumenteista vuositasolla keskimäärin vain noin 2 miljoonan euron tutkimusrahoituksen. Tämän lisäksi julkisen talouden tasapainottamiseksi on tehty leikkauksia, jotka ovat kasvaneet 6 miljoonan euron tasolle. Siten Luken perusrahoitus on leikkaantunut nopeassa tahdissa tasolta 95 miljoonaa euroa (2014) tasolle 70 miljoonaa euroa (2017) (-26 prosenttia).

Biotalouden teemat eivät ole näkyneet uusien rahoitusinstrumenttien painopisteissä riittävällä painolla. Näkymät Strategisen tutkimuksen neuvoston osalta ovat nyt kuitenkin parantuneet luonnonvara-alan tutkimuksen näkökulmasta valtioneuvoston päätettyä Strategisen tutkimuksen neuvoston teema-alueet ja painopisteet vuodelle 2019, mutta rahoituksesta osa menee mm. yliopistoille.

Ilmastonmuutos haastaa ruokatuotantomme toimintaedellytykset erittäin merkittävästi. Tähän haasteeseen vastaaminen edellyttää maatalouden tutkimus- ja innovaatiorahoituksen turvaamista. Nykyisillä tutkimusresursseilla ei pystytä vastaamaan ilmastonmuutoksen haasteisiin. Tästä syystä valiokunta edellyttää talousarviossa maatalouden tutkimus- ja innovaatiorahoituksen turvaamista.

Valiokunta pitää keskeisenä, että maaseutumaisilla seutukunnilla on tarjolla kattavat, maaseutuyritysten tarpeita vastaavat neuvontapalvelut, jotka luovat maaseudun kehittämiselle vankan osaamispohjan. Neuvontapalvelujen merkitys korostuu erityisesti maatilojen edellä todettujen talousvaikeuksien vuoksi. Näiden pitkäjänteinen tarjonta ja kehittäminen on turvattava sekä kansallisin että EU:n osarahoittamin toimin.

4H-toiminta

Valiokunta korostaa 4H-toiminnan merkitystä maaseudun elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden edistäjänä sen tarjotessa monipuolista harrastus- ja palvelutoimintaa, työllistäessä nuoria ja tarjotessa heille mahdollisuuksia yrittäjyyden kokeilemiseen omalla kotiseudullaan. Esityksessä momentille 30.10.55 (Valtionapu 4H-toimintaan) ehdotetaan määrärahojen tason alentamista kuluvan vuoden tasoon verrattuna. Valiokunta pitää tärkeänä, että 4H-toimintaan osoitetaan riittävä määräraha. Tässä yhteydessä valiokunta kiinnittää jälleen vakavaa huomiota siihen, että eduskunta on edellyttänyt (HE 116/2008 vp — EV 20/2008 vp), että hallitus ottaa huomioon eduskunnan pysyväisluonteisiksi tarkoittamat määrärahalisäykset ja vakiinnuttaa ne sellaiselle tasolle, ettei eduskunnan tarvitse korjata tilannetta vuosittain talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä.

Kalatalous

Valiokunta pitää tärkeänä kotimaisen kalan kulutuksen lisäämistä. Kotimaisen kaupallisesti pyydetyn kalan osuus kokonaiskulutuksesta on vähentynyt, ja vähittäiskaupassa oleva kala on yhä

useammin tuontikalaa. Kaupallisten kalastajien neuvontajärjestelmästä tulee edelleen pitää huolta.

Merialueilla hyljevahingot ovat nykyään erittäin merkittävä ongelma ammattikalastukselle ja kalanviljelylle. Valiokunta pitääkin välttämättömänä kasvaneiden hyljekantojen tehokasta säätelyä hyljekantojen kestävyys huomioiden ja hyljevahinkojen korvaamista. Valiokunta korostaa myös ammattimaisen sisävesikalastuksen edistämistä ja lähikalan markkinoillepääsyn helpottamista. Särkikalojen tehostetun ammattipyynnin avulla ja kalakantojen kannanhoitosuunnittelulla on mahdollista tehokkaasti poistaa rehevöityneistä vesistöistä fosforia. Merialueen ja tiettyjen rehevöityneiden sisävesialueiden kestävää poistokalastusta tulee pyrkiä laajentamaan ja särkikaloja tulee jalostaa elintarviketuotteiksi. Lisäksi tulee edistää särkikalojen hyödyntämistä eläinten rehuna mm. turkistarhoilla kylmäketjua ja logistiikkaa kehittämällä. Samalla voidaan kiertotaloutta edistää.

Valiokunta pitää erittäin tarpeellisena vaeltavien ja uhanalaisten kalakantojen elvyttämiseen tähtäävää hallituksen kärkihanketta (Luontopolitiikkaa luottamuksella ja reiluin keinoin, toimenpide 3), jonka avulla vaelluskalojen luontainen lisääntymiskierto pyritään palauttamaan kalataloudellisesti merkittävimmissä kalatiestrategian kärkikohteissa. Hankkeen avulla jokivesistöissä helpotetaan kalan kulkua, kalakantojen luontaista lisääntymistä ja monimuotoisuutta. Valiokunta korostaa, että erityisesti lohikalakantojen elinkierron palauttaminen vaatii pitkäjänteistä rahoitusta.

Kylätoiminta ja saariston kehityksen edistäminen

Kylätoiminta on osoittanut tarpeellisuutensa maaseudun kehittämistyössä useilla sadoilla kehittämishankkeilla ja laajalla vapaaehtoistyöllä. Saaristoasiain neuvottelukunta edistää puolestaan saaristo-, rannikko- ja vesistöalueiden kehitystä. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä riittävien määrärahojen osoittamista kylätoimintaan ja saariston kehityksen edistämiseen.

Vesitalous

Luonnonvara- ja biotalouden edistämiseen (30.40.22) osoitettavalla määrärahalla toteutetaan kansallista biotalousstrategiaa. Esityksessä määrärahat ovat pienentyneet kuluvaan vuoteen verrattuna. Valiokunta korostaa kuitenkin, että erilaiset bio- ja kiertotalouden kärki- ja kokeiluhankkeet ovat osoittautuneet vaikutuksiltaan hyvin myönteisiksi mm. luonnonvesien ja vesihuollon kannalta. Lisäksi veteen perustuvien liiketoimintojen (sininen biotalous) kehittämisen määrärahoilla on saavutettu lupaava alku vesiosaamisen viennissä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että yhdyskuntien vesihuoltohankkeille ei ole enää varattu määrärahoja. Valtion tuella voidaan kuitenkin vaikuttaa ratkaisevasti alueellisten hankkeiden käynnistymiseen. Valtion tuen poistaminen vaikuttaa vesihuollon alueelliseen kehittymiseen epäedullisesti. Alueellisten ratkaisujen vaihtoehtona ovat paikallisesti toteutettavat ratkaisut, jotka voivat olla lyhyellä aikavälillä kustannuksiltaan edullisempia, mutta osoittautuvat ajan mittaan kalliimmiksi.

Valiokunnan lausunto MmVL 17/2018 vp

Riistavahingot

Riistavahinkolain (105/2009) 9 §:n 2 momentin mukaan riistaeläinten (mm. suurpedot) aiheuttamien vahinkojen korvaaminen on mahdollista vain valtion talousarvion asettamissa rajoissa. Valiokunta korostaa sitä, että korvausten keskeytymättömän maksamisen turvaamiseksi tulee tähän tarkoitukseen varata määräraha, jonka voidaan arvioida kattavan vahingot. Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että riistaeläinten lisäksi mm. valkoposkihanhet ja merimetsot aiheuttavat vahinkoja. Suurpeto- ja lintuvahinkojen vähentämiseksi tarvitaan nykyistä toimivampaa ja tuloksellisempaa kantojen sääntelyä. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että vahinkoja ennalta ehkäiseviin toimiin osoitetaan riittävästi varoja ja että vahingonkärsijöille maksetaan korvaukset ripeästi.

Lopuksi

Ilmastonmuutos haastaa ruokatuotantomme toimintaedellytykset erittäin merkittävästi. Tähän haasteeseen vastaaminen edellyttää maatalouden tutkimus- ja innovaatiorahoituksen turvaamista. Viitaten myös edellä esitettyyn maa- ja metsätalousvaliokunta esittää, että valtiovarainvaliokunta ottaa seuraavan sisältöisen lausuman mietintöönsä: Eduskunta edellyttää että hallitus turvaa talousarvioesityksessä maatalouden tutkimus- ja innovaatiorahoituksen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 18.10.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Kari Kulmala sin (osittain)
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Teuvo Hakkarainen ps
jäsen Hanna Halmeenpää vihr
jäsen Lasse Hautala kesk
jäsen Reijo Hongisto sin
jäsen Susanna Koski kok
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Mats Nylund r
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Tytti Tuppurainen sd (osittain)

jäsen Harry Wallin sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Peter Östman kd
varajäsen Sirkka-Liisa Anttila kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius

Valiokunnan lausunto MmVL 17/2018 vp

Eriävä mielipide

Perustelut

Metsätalous

Kansallinen metsästrategian 2025 tavoitteena on, että Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö metsiin perustuville liiketoiminnoille; metsäala ja sen rakenteet uudistuvat ja monipuolistuvat ja metsät ovat aktiivisessa, taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävässä ja monipuolisessa käytössä.

Jotta ilmaston lämpeneminen onnistutaan rajoittamaan 1,5 asteeseen, on turvattava hiilinielujen ja -varastojen riittävä taso. Tavoitteena on oltava kestävä metsätalous, joka turvaa myös luonnon monimuotoisuuden.

On tärkeää, että metsänomistajia informoidaan monipuolisesti eri metsänkäsittelytavoista, kuten jatkuvasta kasvatuksesta. Hakkuumääriä on arvioitava tieteelliseen tutkimukseen perustuen, huomioiden metsätaloustoimien ilmastovaikutukset ja luonnon monimuotoisuus.

Jotta METSO-suojeluohjelma voitaisiin toteuttaa sovitulla tavalla, tämä edellyttää noin 9 miljoonan euron määrärahan tasoa vuodesta 2020 alkaen sekä Suomen metsäkeskuksessa henkilöstöresurssien huomattavaa lisäämistä tähän toimintaan, kuten Maa- ja metsätalousministeriö esittää.

Vesi- ja kalatalouspuolen rahoitus

Valtioneuvosto on hyväksynyt kansallisen kalatiestrategian maaliskuussa 2012 uhanalaisten vaelluskalojen suojelemiseksi. Kalatiestrategian tärkeimpänä tavoitteena on uhanalaisten ja vaarantuneiden vaelluskalakantojemme elinvoimaisuuden vahvistaminen. Tämä mahdollistuu vaellusyhteyden palauttamisella ja muilla luontaista lisääntymiskiertoa tukevilla toimenpiteillä, joita valtio on rahoittanut.

Vaelluskalojen elinolojen parantamisen rahoitus kuitenkin lähes puolittuu nyt, kun siihen suunnattu kärkihanke loppuu, eikä rahoitusta esitetä korvattavaksi mitenkään. Vaellusalakantojen luontaista lisääntymiskiertoa vahvistaviin toimiin ja elinympäristökunnostuksiin suunnattua määrärahaa tulee lisätä, jotta uhanalaisten ja vaarantuneiden vaelluskalakantojemme elinvoimaisuus vahvistuu. Panostamalla vaelluskalakantojen tilaan voidaan parantaa myös mm. luontomatkailun edellytyksiä.

Tutkimuksen ja maaseudun neuvonnan rahoitus

Ilmastonmuutos vaikuttaa voimakkaasti ruoantuotannon ja metsätalouden toimintaedellytyksiin. Haasteeseen vastaaminen edellyttää kestävän maa- ja metsätalouden tutkimus- ja innovaatiorahoituksen merkittävää lisäämistä.

Valiokunnan lausunto MmVL 17/2018 vp

Riistavahingot

Suurpeto- ja lintuvahinkojen vähentämiseksi tarvitaan nykyistä toimivampia keinoja.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 18.10.2018

Hanna Halmeenpää vihr
Jari Myllykoski vas